

СТАНОВИЩЕ

от

д-р Наталия Василева Киселова,
доцент в Юридически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор по право“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, научна специалност „Теория на държавата и правото“

Докторант: Вероника Самуилова Дойчинова, редовен докторант в Катедра „Теория и история на правото“ в Юридически факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ с научен ръководител проф. д-р Бойка Ивайлова Чернева

Тема на дисертацията: „Миграционните процеси в контекста на теорията за правната система“

1. Общо представяне на процедурата

Съгласно Заповед № РД-21-1532/20.07.2023 г. на Ректора на ПУ съм включена в състава на Научно жури за провеждане на конкурс за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование „3. Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Теория на държавата и правото“ с кандидат Вероника Самуилова Дойчинова.

Представеният от докторантката комплект материали за участие в процедурата е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и вътрешните актове на ПУ. Юридическият факултет на ПУ има акредитирана докторска програма „Теория на държавата и правото“. Процедурата до публичната защита на дисертационния труд е протекла пред Катедрения съвет законосъобразно, представени са необходимите документи на Научното жури за публичната защита. Докторантката е представила съобразно националните минимални изисквания за образователната и научна степен „доктор“ в научна област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Теория на държавата и правото“ публикации, както и декларация за оригиналност и достоверност по чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ.

Изпълнени са наукометричните изисквания във връзка с процедурата по докторантурата, като са налице повече от минимално необходимите 30 точки, формирани от представените пет самостоятелни статии за участие в защитата. Те са:

1) Дойчинова, Вероника. Правни проблеми на миграционните процеси в Европа. – *Studia Iuris* [онлайн]. Пловдив, 2019, № 2, с. 118-131. [прегледан 27.06.2023]. Достъпно от: <https://studiaiuris.com/wp-content/uploads/2021/01/Studia-Iuris-2-2019-book-all.pdf>

2) Дойчинова, Вероника. Нелегалните мигранти в Европа – новата категория чужденци. – *Общество и право*. София, 2020, № 2, с. 4-14.

3) Дойчинова, Вероника. Ролята на миграционните процеси за развитието на правната система. - В: Сборник с доклади от X национална конференция за докторантите в областта на правните науки. 2020 г. София, БАН-ИДП, 2021, с. 158-170.

4) Дойчинова, Вероника. Защита правата на мигрантите по море, влизаци в Европа. - *Ius Romanum* [онлайн]. София, 2021, № II, с. 593-610. [прегледан 28.06.2023]. Достъпно от: https://iusromanum.info/wp-content/uploads/2022/03/IUS-ROMANUM_2_2021_MARE-NOSTRUM.pdf

5) Дойчинова, Вероника. Практически проблеми при регулирането на миграционните процеси. – *Правосъдие и права на човека* [онлайн]. София, 2023, № 1, с. 70-87. [прегледан 27.06.2023]. Достъпно от: <https://justicehr.com/wp-content/uploads/2023/04/Правосъдие-и-права-на-човека-брой-1.pdf>

2. Кратки биографични данни за докторантката Вероника Самуилова Дойчинова

Познавам докторантката като студентка във Факултет „Полиция“ на Академия на МВР (2003-2007). За нея юридическото образование е второ висше образование.

Докторантката има свое кариерно развитие в системата на Министерството на вътрешните работи, което обуславя изборът на тема на дисертацията.

3. Данни за дисертацията

3.1. Тема на дисертацията

Темата на дисертацията е посветена на класически, значим и актуален за действащото право, практиката и обществените науки институт – миграцията като обществен феномен, нейните правни аспекти и основните права на човека, който мигрира.

В настоящия дисертационен труд е изложен нов поглед по отношение на въздействието на миграционните процеси върху развитието на правото като за целта се използва теорията за правната система. Тя дава възможност да се проследи влиянието на миграционните процеси върху развитието на правото в два аспекта. От една страна, правото следва да уреди всички основни проявления на миграцията като предмет на правна регулация. От друга страна, анализът на отношенията на миграцията като част от социалната среда дава възможност за обсъждане на ефективността на правната система в тази област. Настоящият дисертационен труд има амбицията да разгледа миграционните процеси като фактори, които влияят върху социалната среда.

В дисертационния труд миграцията правилно е разгледана като преносител на правна култура и дори на правна система, която фактически се установява като част от друга правна система – системата на държавата, в която миграцията е придобила характера на фактор, който влияе върху идентифицирането на правната система и като цяло на нейното развитие.

През XX в. произведенията в различните социални науки и в областта на правната теория, които се занимават с миграцията са изключително много. Миграцията е човешка мобилност, която се изразява в пресичане на границите, но и процес на установяване, адаптиране и интегриране в чужда социална среда. Като част от човешката история, миграцията влияе върху развитието на обществото в демографски, социално-икономически и културен план. В правната наука, миграцията е основно право на човека, уредено в международните правни актове. Гарантирането на правата на

мигрантите и недопускането на тяхното нарушаване представлява голямо предизвикателство за държавните институции.

Съществуват различни проявления на миграцията в правото. Международното публично право и правото на ЕС установяват защита на правата на мигрантите. Осъществяват се политики по охрана на държавните граници и контрол на миграционните потоци. Правото следва да намери решения по отношение на нелегалната миграция, свързана с трафика на хора. Цялостният подход при създаване на правна уредба в тези области предполага задълбочено изследване на взаимодействията между миграцията като социален процес и елементите на правната система.

В юридическата литература, извън международното публично право, не са много съвременните публикации на български език, които са посветени на темата на дисертацията.

Темата е актуална и дисертабилна, защото няма в съвременната българска публичноправна литература самостоятелна разработка, посветена на миграцията от гледна точка на конституционноправната уредба, да е изследвано съдържанието на основните права на мигрантите, и в какви предели се осъществяват тези основни права в Република България.

Темата има приложно значение за правоприлагането, защото отговаря на въпроси, които възникват в практиката при засилен миграционен натиск, правната уредба на правата на мигрантите в едно демократично общество и засягане на чувствителния въпрос за отношенията „човек – приемаща държава“, вкл. влиянието върху общата миграционна политика на ЕС.

В този смисъл спазени са изискванията на чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ.

3.2. Характеристика и оценка на основните части на дисертационния труд и приносите.

Дисертационният труд е в обем от 243 страници (шрифт 12, разредка 1.5 Times New Roman), който включва титулна страница, съдържание, библиография. В съдържателната част на дисертацията са обособени три глави, като всяка се разделя на точки (параграфи) и подточки (подпараграфи). Работата има класическа структура, като всеки компонент от темата е обособен в самостоятелна глава – извеждане на основни за Теория на правото понятия, преглед на наднационални актове, относими към разглеждания проблем и правен анализ на съдържанието на основните права на мигрантите през призмата на човешките права. В трите глави са развити целите, задачите и методите на изследване, които са изведени в Увода, а изводите са обобщени в Заключение.

В първата глава са анализирани миграционните процеси като социален фактор, който влияе върху развитието на правните системи. Това влияние е представено през погледа на правния позитивизъм. Теориите за правната система дават възможност да се обясни връзката между социалната среда, част от която са и миграционните процеси, и правното им регулиране. Работното за дисертацията понятие за правна система дава възможност да се постави темата за ефективността на законодателството в областта на правния статут на чужденците и в частност на мигрантите.

Втората глава е посветена на различните аспекти на миграционните процеси: исторически, социални, политически, икономически. В изследването се търсят по-конкретни измерения на взаимодействие „социална среда“ (миграция) – „правна уредба“ и да се изследва начинът, по който миграцията въздейства върху правото и обратно, как правото установява правна регулация за постигане на целите на законите и с оглед запазване на единството и хомогенността на правната система. Миграционните процеси представляват социална форма, чрез която правната култура и опит получават разпространение (износ) в други региони на света.

Съществена част от глава втора е посветена на определянето на същността, причините и последиците на миграционните процеси в Европа. Понятията са поставени в контекста на правните системи от континентален тип в Европа, за да се обсъдят изведените още в първата глава общотеоретични въпроси. Изведени са дефиниции на понятията като миграционен процес, миграция, мигрант, икономически мигрант, нелегален мигрант. Направено е разграничение между понятията мигрант и бежанец.

С най-голям интерес се запознах с **третата глава** от дисертацията. Тя е посветена на действащата правна уредба на правото на правна защита на правата на мигрантите и на имплементирането на международни стандарти за правата на мигрантите в националното право. Така се постига и целта да се усъвършенстват правните системи и да се повиши ефективността в дейността на институциите.

Големият брой мигранти от Близкия Изток и Африка, които навлизат нерегламентирано на територията на Европа, подлага държавите на тежко изпитание. Въпреки статистиката на международните организации и националните компетентни служби, точният брой на незаконните мигранти трудно може да бъде определен, а при вторична миграция е невъзможно на този етап да се конкретизира страната по местоназначение на всеки един от тях. Това затруднява въвеждането на показатели, които да доведат до ефективен контрол и управление на миграционния процес, което затруднява институциите да прилагат правните механизми за защита на правата на мигрантите.

Без мигрантите да притежават статут и без правно признаване от държавните институции, техните права не могат да бъдат защитени в пълен обем. Защитата им е тясно свързана с нивото на интеграция на мигрантите в приемащата страна, което, от своя страна, е свързано с готовността на страната да предостави условия за интеграция, но и с проявата на усилия от мигранта да се интегрира. Нивото на ефективност на механизмите за защита е показател за степента на развитие на националната правна система.

Движението на хора през границите на европейските държави с недоказуема самоличност и неустановено място на пребиваване възпрепятства прилагането на действащата правна регламентация в областта на миграционния контрол и убежището.

Може да бъде подкрепено разбирането на докторантката, че нерешените миграционни въпроси предизвикват международни политически противоречия и се превръщат в един от факторите, които застрашават стабилността на международните отношения. В опита си да запазят националната сигурност някои държави вземат мерки за ограничаване на достъпа на мигранти до техните територии. Също така често

използван напоследък е „мигрантския фактор“ в предизборни и разяснителни кампании с популистски цели.

3.3. Научен апарат

Използваната библиография се състои от 105 заглавия, от които 76 на български език и 39 чуждестранни, както и 17 интернет-източници. Наред с това в изследването има позоваване на актове на наднационални институции (над 15 решения на ЕСПЧ).

Прави впечатление, че докторантката се позовава на всички автори, които е включила в 311 бележки под линия. В тях има както позоваване на реално използвани и проучени съчинения. Източниците са коректно цитирани според утвърдените стандарти.

3.4. Автореферат

Докторантката е представила автореферат в обем от 32 стр. Той отговаря изцяло на изискванията за представяне на дисертационния труд, като отразява вярно и точно неговото съдържание и основните приноси моменти в него.

4. Преценка на публикациите

Докторантката е представила 5 публикации, които са по темата на дисертацията в реферирани и индексирани периодични издания. Публикациите представят отделни аспекти на темата, като се развиват допълнително тезите от дисертацията.

5. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

5.1. Според изискванията на ЗРАСРБ дисертационният труд на Вероника Самуилова Дойчинова представя научни резултати, съставляващи оригинален принос в науката, демонстриращи задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за създаване на научен труд.

5.2. Винаги могат да се направят и някои препоръки както към отделните застъпвани от докторантката тези, така и за вътрешната структура и обособените параграфи и подпараграфи на работата.

Авторово е решението какво да е съотношението между триадата теория, история и позитивно наднационално и национално право, но анализа на действащото законодателство е можело да бъде по-задълбочен.

Балансът между трите глави е постигнат, но има някои повторения на тези, които могат да бъдат избегнати.

Темата е изключително перспективна и считам, че докторантката има достатъчно знания и възможности да продължи в някои от изследваните аспекти по-нататъшната си научна работа. При едно бъдещо издаване на дисертацията, което бих препоръчала, докторантката несъмнено би могла да направи и по-смели препоръки за бъдеща правна уредба.

5.3. Във връзка с предстоящата публична защита имам два въпроса към докторантката. Първият е относно обхвата на възможното ограничаване на миграционните процеси – международен, европейски или национален подход да бъде използван? Вторият ми въпрос е нужен ли е нов закон за убежището и бежанците?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Вероника Самуилова Дойчинова на тема „Миграционните процеси в контекста на теорията за правната система“ съдържа научни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за прилагане на този Закон. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на нормативните изисквания. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по Теория и история на правото, Конституционно право и по Международно публично право и право на ЕС, качества и умения за провеждане на научно изследване с оригинални и значими научни приноси.

Поради гореизложеното, убедено давам **своята положителна оценка** на представения в процедурата по защита дисертационен труд „Миграционните процеси в контекста на теорията за правната система“, препоръчвам на почитаемото Научно жури и ще гласувам положително докторантката Вероника Самуилова Дойчинова да придобие образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, научна специалност „Теория на държавата и правото“.

29 септември 2023 г.
гр. София

/Наталия Киселова/